

*УТВЪРЖДАВАМ:
ЗАМ.-РЕКТОР ПО УЧЕБНАТА ДЕЙНОСТ
ПРОФ. Д-Р МАТИЛДА АЛЕКСАНДРОВА-БОШНАКОВА*

КОНСПЕКТ

ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ “АГРАРЕН БИЗНЕС”

1. Аграрните проблеми и необходимостта от правителствена намеса. Същност и цели на аграрната политика.
2. Политика за поддържане цените на селскостопанските продукти – контрол върху вноса – тарифни ограничения; нетарифни ограничения; гарантиране на вътрешните цени чрез минимални импортни цени, променливо мито и тарифни квоти.
3. Регулиране на износа: експортни субсидии, експортна експанзия и дъмпинг; експортни ограничения.
4. Общата селскостопанска политика на Европейския съюз (ОСП). Мотиви , цели и принципи на ОСП. Основни направления на ОСП.
5. Развитие и основни реформи на ОСП. Институционална система на ОСП.
6. Аграрната политика на България. Национален Стратегически план за ОСП за периода 2021-2027 г. Национални програми за подпомагане в селското стопанство.
7. Същност на програмите за развитие на селските райони (програма Сапард, Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013 и Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020. Структура и развитие на програмите.
8. Аграрна икономика и особености на селскостопанското производство. Развитие на националната икономика и мястото и ролята на селското стопанство в нея. Система за знания и иновации в селското стопанство.
9. Производствени решения в селското стопанство. Зависимост фактор-продукт, зависимост фактор-фактор и зависимост продукт-продукт.
10. Приходи и разходи в селското стопанство. Икономически резултати от производствената дейност в селското стопанство. Максимизация на печалбата
11. Поземлени ресурси. Пазар на поземлените ресурси. Аренда и арендни отношения.
12. Капиталът в селското стопанство. Финанси и управление. Амортизация. Обращаемост на оборотния капитал.
13. Пазари на земеделски продукти – характеристики и особености. Особености на търсенето и предлагането на земеделските продукти и маркетинга на земеделските и хранителни продукти.

14. Възприемане на хранителните продукти. Решения на консуматорите за покупка. Теория за поведението на консуматорите. Фактори, влияещи върху поведението на консуматорите. Типология на консуматорите.
15. Продоволствена верига. Маркетингови маржини. Форми и канали на реализация на земеделски продукти чрез директен и съвместен маркетинг и чрез пазарите на едро - събирателни, тържища, борси. Електронна търговия със земеделски и хранителни продукти.
16. Управление на територията. Териториално и регионално развитие. Регионални различия в ЕС и България. Управление на регионалното развитие. Политики за регионално развитие на ЕС и България.
17. Селски райони – характеристики, особености, дефиниция и териториални граници. Програми и мерки за развитие на селските райони в ЕС и България. Водено от общностите местно развитие. Местни инициативни групи.
18. Производствени структури в земеделието. Критерии и показатели за класификация на земеделските стопанства. Организация на земеделските стопанства. Структуриране на земеделските стопанства. Видове структури - производствена, организационна, управленска. Принципи на структуриране и приложението им в земеделските стопанства.
19. Управление на човешкия фактор в земеделските стопанства. Методически средства и инструментариум за ръководство на персонала. Мотивация и заплащане на труда.
20. Организация на използването на поземлените ресурси на земеделските стопанства. Управленски решения за осигуряване, организация и стопанисване на поземлените ресурси.
21. Управление на машинно-тракторния парк на земеделското стопанство. Същност и организация на машинно-тракторния парк. Размер и състав на МТП на земеделското стопанство. Организационни форми на експлоатация и ремонт на МТП.
22. Фамилното земеделско стопанство – основна форма на малък и семеен бизнес в земеделието. Същност и особености и особености на фамилното земеделско стопанство. Предимства и недостатъци. Класификационни критерии за характеристика на земеделските стопанства. Класификации на земеделски стопанства.
23. Модели на функциониране на фамилните земеделски стопанства. Възникване и развитие на моделите на фамилни земеделски стопанства. Производствена и потребителска активност на фамилното земеделско стопанство. Модели на фамилните земеделски стопанства в зависимост от вида на използвания труд и собствеността на земеделските земи.
24. Управленския процес в малките и средните семейни земеделски стопанства. Особенности на управленския процес. Особенности на осъществяването на управленските функции. Същност и основни етапи на жизнения цикъл на земеделското стопанство. Фамилен фермерски жизнен цикъл. Решения за смяна на поколенията в семейния агробизнес.
25. Техническа инфраструктура за подкрепа- Бизнес центрове/Агробизнес центрове, Бизнес инкубатори, Технологични паркове, Система за съвети в земеделието. Програмно осигуряване и подкрепа на предприемачеството в земеделието

26. Предприемачески процес. Етапи на предприемаческия процес. Генериране и ранжиране на идеите. Методи за оценка на идея/и за стартиране на бизнес.
27. Създаване на ново предприятие Законодателство, икономическа среда, екологична среда, природо-климатични условия. Информационно обезпечаване. Форми за стартиране на нов бизнес в земеделието – ЕТ, ООД, АД, КД, Земеделска кооперация, Франчайзинг, Директен маркетинг, Мениджърско изкупуване.
28. Вътрешно предприемачество. Връзката корпоративен мениджър – предприемач – вътрешен предприемач. Изграждане на предприемачески мрежи.
29. Разработване на бизнес план за нов бизнес – оценка на идеята, анализ на пазара, производствен анализ, финансов анализ, определяне на риска. Технологична подготовка на производството. Необходимост от стартов капитал – собствен и заемен.
30. Рисков капитал и финансиране на нов бизнес. Търсене на рисков капитал. Източници на финансиране стартиращ бизнес в агробизнеса. Микро кредитиране – същност, специфика, приложение в земеделието. Примери за микро кредитиране . Мястото на микро кредитирането за развитие на фермерското предприемачество.
31. Конкурентоспособност и предприемачество. Методи за определяне на конкурентоспособността – SWOT, TWSO. Оценка на бизнес очакванията на ниво бизнес единица (земеделско стопанство/ферма), на регионално и на национално ниво.
32. Информация и управление. Дефиниция и характеристики на информацията. Перфектна, не-перфектна и асиметрична информация. Информацията – бизнес ресурс.
33. Видове информационни системи. Критерии за класификация. Системи за събиране и обработка на данни. Управленски информационни системи. Системи за подпомагане вземането на решения. Експертни системи.
34. Проектиране на информационни системи. Проучване и анализ. Разработване. Въвеждане в опитна експлоатация. Наблюдение и оценка на работата на системата.
35. Кодове и класификатори. Класифициране на информацията. Критерии за класифициране. Видове системи за кодиране. Проектиране на системи за кодиране.
36. Бази от данни. Файлова организация и бази от данни. Модели на бази от данни и техните характеристики. Проектиране на база от данни.
37. Контрол и защита на информацията. Необходимост от контрол на информацията. Видове контрол. Същност на защитата на информацията. Видове защита.
38. Качество на продуктите. Определение и същност на категорията “качество”. Свойства, показатели за качество и методи за определянето им.
39. Управление на качеството. Системи за управление на качеството, съответстващи на международните стандарти от серията ISO 9000. Одит и сертификация на системи за управление на качеството.
40. Осигуряване на качеството. Основни цели, принципи и методи на стандартизацията. Сертификация. Сертификация на продукти.

41. Контрол на качеството. Същност, методика и технология на контрола на качеството. Специфични изисквания при контрола на хранителни и нехранителни продукти.
42. Акредитация – същност, основни принципи и значение. Международна и европейска системи за акредитация. Национална система за акредитация – основни дейности на Българската служба за акредитация.
43. Тотално управление на качеството. Основни принципи и инструменти на модела “Тотално управление на качеството” (TQM – Total Quality Management)”.
44. Екологичен маркетинг – същност, фази на развитие. Характеристики, предимства и слабости.
45. Цели и стратегия при екологичен маркетинг. Роля на екологичните ценности и ключови елементи на микро- и макро средата при формиране на устойчива маркетингова стратегия.

ЛИТЕРАТУРА

1. Балтов, М., Борисов, Б. Борисова, Л. Копева, Д. Наръчник за създаване на клъстери и възможности за бизнеса за работа в трансграничния регион на Петрич, Разлог и Струмяни, България, и Серес и Нео Петрици, Гърция. Община Петрич/Програма ФАР, 2007.
2. Василева Е., Т. Цанов, Ръководство за упражнения по стокознание на хранително-вкусовите продукти, УИ “Стопанство”, София, 2001
3. Велев, Д. и колектив, 2008. Информатика и информационни системи. Авангард Прима, София
4. Върбанов, Р. 2009. Бизнес информатика. Фабер, В. Търново
5. Дойчинова Ю., А. Митева, З. Стоянова, И. Жечева (2008), Малък и семеен агробизнес, УИ “Стопанство”, 2008.
6. Дракър, П. Новаторство и предприемачество. Издателство “Хр. Ботев”, София, 1992.
7. Дюкенджиев Г., Р. Йорданов, Контрол и управление на качеството, Софтрейд, 2008
8. Ишикава К., Тотално управление на качеството в Япония, ИК “Христо Ботев” София, 1994
9. Кожухаров Хр., Д. Иванова, Ръководство за упражнения по стокознание на суровините, материалите и готовата продукция, УИ “Стопанство”, София, 2001
10. Кожухаров Хр., Стокознание, УИ “Стопанство”, София, 2006
11. Копева, Д. Предприемачество в агробизнеса (Ръководство). Университетско издателство “Стопанство”, УНСС, С.2003.
12. Копева, Д. Предприемачество в агробизнеса. Университетско издателство, С. 2004
13. Кънчев, Ив., Юл.Дойчинова, Аграрен мениджмънт, УИ “Стопанство”, С.,2004 г.

14. Кънчев, Ив., Юл.Дойчинова, Земеделски кооперации, УИ “Стопанство”, С., 2000 г.
15. Маджарова Св. и колектив (2012). Селски райони. УИ Стопанство
16. Моцев, М. 2000. Информационни системи в бизнеса. УИ Стопанство, София
17. Найденов Н., Устойчиво развитие, УНСС.
18. Стефанов Н., Управление на качеството, “Сиела”, 2004
19. Стефанов Н., Х. Радев, И. Буров, В Станчева, Р. Воденичаров, Управление на качеството – наръчник, ИК “Труд и право”, 2004
20. Стоянова З, Малък и семеен агробизнес (тестове, казуси, методически задачи). УИ “Стопанство”, 2009.
21. Филева П., Х. Тужаров, Тотално управление на качеството или новата философия на бизнеса, „Асеновци”, 2007
22. Цонева М., Аграрна политика, С., изд. “Тракия”, 2001 г.
23. Christmann G., O. Ibert, H. Kilper, T. Moss. Vulnerability and Resilience - from a Socio-Spatial Perspective Towards a Theoretical Framework: http://www.irs-net.de/download/wp_vulnerability.pdf
24. Oskam, A., G. Meester, H. Silvis. (2010). EU policy for agriculture, food and rural areas. Wageningen Academic Publishers
25. Ronstadt. R. Entrepreneurship: Text, Cases and Notes. IRWIN, London, Sixth edition, 2011
26. Hirsich, A. Enterprenuership. IRWIN, London, 2011
27. Hirsich, A., Roberts, P. Entrepreneurship and Intrapreneurship. IRWIN, London, 2010
28. Kirby, D. Enterprenuership. London, 2013
29. Rose K. H., Project Quality Management - Why, What and How, J. Ross Publishing, Inc., 2005, ISBN 1-932159-48-7
30. Maqsood, S. and A. Gunasekaran. 2010. *Handbook on Business Information Systems*. Word Scientific, Singapore. eBook Academic Collection
31. ЕК, Приносът на регионалната политика за интелигентен растеж в рамките на стратегия „Европа 2020“
32. Лекции по дисциплината „Аграрна икономика“
33. В. Ангелова. Аграрна икономика. УИ Стопанство
34. G. Cramer, C. Jensen, D. Southgate Jr. Agricultural Economics and Agribusiness 8th Edition. Wiley
35. D. Debertin. Agricultural Production Economics. UKnowledge. http://uknowledge.uky.edu/agecon_textbooks/1
36. МЗХ. Аграрен доклад (различни години)
37. НСИ. Пазар на земеделската земя и арендата в селското стопанство в Република България през периода 2010-2012г.
38. www.mzh.government.bg
39. www.naas.government.bg
40. www.nsi.bg

ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Мишев, П., Ив. Кънчев, Д. Доганов и Ю. Дойчинова, Агробизнес /маркетинг, мениджмънт и туризъм/, ФорКом, София, 1998.
2. Трендафилов, Р., А. Симова, Агромаркетинг, Болид, София, 2001
3. Klopčič M., A. Kuipers, J.-F. Hocquette, eds., Consumer attitudes to food quality products - EAAP 133 - Emphasis on Southern Europe, 2012
4. Kohls, R., J. N. Uhl, Marketing of Agricultural Products (9th Edition), 2001

м. декември 2023 г.

проф.д.ик.н. Юлия Дойчинова:
(Ръководител катедра „Икономика на природните ресурси“)